

ششمین میزگرد مشترک جمهوری اسلامی

ایران و روسیه

یکی از برنامه‌های مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز برگزاری میزگرد با کشورهای است که در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از اولویت برخوردار می‌باشند. اینگونه میزگردها می‌توانند به عنوان یکی از کانال‌های مؤثر در برقراری، حفظ یا گسترش دیالوگ میان مؤسسات مطالعاتی مورد بهره‌برداری قرار گرفته و نهایتاً راه‌گشای تصمیم‌گیرندگان و کارگزاران سیاست خارجی واقع گردند.

در تداوم برنامه‌های مذکور، ششمین میزگرد مشترک ایران و روسیه در روزهای ۲۶ و ۲۷ بهمن ماه سال ۱۳۷۸ با همکاری دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و مؤسسه تحقیقات استراتژیک و مطالعات بین‌المللی روسیه در مسکو برگزار گردید که خلاصه مطالب مطروحه در همایش مذکور به شرح زیر می‌باشد:

سه شنبه ۷۸/۱۱/۲۶ - جلسه اول

در ابتدا آقای نائومکین، رئیس مؤسسه تحقیقات استراتژیک و مطالعات بین‌المللی روسیه به عنوان رئیس جلسه ضمن خوشامدگویی به اعضای هیأت ایرانی شرکت‌کننده در میزگرد اظهار داشت: این میزگرد، یک ملاقات غیررسمی بین مسئولان، کارشناسان، نمایندگان دولتی و محافل بازرگانی برای بررسی مسائل پیچیده و مهم بین‌المللی، منطقه‌ای و دو جانبه و منافع و تهدیدات مشترک دو کشور می‌باشد.

سپس جناب آقای سیدصادق خرازی، معاون آموزش و پژوهش وزارت امور خارجه که سرپرستی هیأت ایرانی را برعهده داشتند، ضمن تشکر از آقای نائومکین و دیگر همکاران ایشان و جناب آقای صفری سفیر جمهوری اسلامی ایران در مسکو به خاطر برگزاری ششمین میزگرد دو جانبه اظهار داشت: در شرایط ورود به هزاره سوم میلادی و آغاز مرحله نوین در

روابط میان کشورها، مناسبات ایران و روسیه می‌تواند چارچوب جدیدی پیدا نماید که تغییرات حاصله در جامعه بین‌المللی نتواند آن را تحت‌الشعاع خود قرار دهد بنحوی که دو کشور قادر شوند ضمن حفظ نقش کلیدی در سطح منطقه، کارایی تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی نظام نوین جهانی پیدا نموده، بدون تضاد منافع الگوی موفق‌تری از همکاری و حسن همجواری برای سایر کشورها ارائه نمایند.

آقای خرازی با اشاره به تحولات داخلی و بیان اینکه این تحولات در بسیاری از زمینه‌ها مشابه بوده می‌تواند زمینه نزدیکی بیشتر دو کشور را به یکدیگر فراهم سازد؛ یادآور شد که روابط ایران و روسیه نه براساس مبانی سیاسی و ایدئولوژیک، بلکه بر مبنای اشتراک منافع پایدار متعدد در آسیا، اروپا و خاورمیانه و براساس واقعیات ژئوپلیتیک تدوین شده و ریشه‌های تاریخی - فرهنگی دیرینه دارد. در حقیقت روابط دو کشور براساس علاقه به حفظ تمامیت ارضی و استقلال دولتی‌هایی که وارث تمدن‌های کهن بوده و نمی‌خواهند در برابر آرایش نیروهای حامی نظام تک‌قطبی بین‌المللی تسلیم شوند؛ شکل گرفته است.

آقای کاراسیف، معاون وزارت امور خارجه روسیه به عنوان سخنران بعدی اظهار داشت، سخنرانی جناب آقای خرازی بسیار پر مفهوم و تحلیلی بود و من با نظرات ایشان کاملاً موافق هستم و ریاست کشور روسیه نیز از سطح کنونی روابط به خصوص در مورد همکاری و گفتگوی سیاسی راضی است. در پایتخت‌های دو کشور این مسأله به خوبی درک شده که جهان به سمت تک‌قطبی شدن حرکت می‌کند و منافع دو کشور در سطح منطقه‌ای و جهانی به هم نزدیک و منطبق است. لذا تماس‌های بیشتر دو طرف برای شناسایی این منافع ضروری است. آقای کاراسیف در ادامه تأکید کرد که مناسبات اقتصادی جوابگویی سطح همکاری‌های سیاسی دو کشور نیست. روسیه جایگاه دوازدهم را در تجارت خارجی ایران دارد؛ لذا باید تلاش‌های بیشتری در این زمینه صورت گیرد.

آقای الکسیف، رئیس اداره سوم آسیای وزارت امور خارجه به عنوان سخنران بعدی با تشکر از موضع ایران در قبال بحران قفقاز شمالی و ارائه کمک‌های انسان‌دوستانه به آوارگان چچنی اظهار داشت: مواضع ایران و روسیه در مخالفت با جهان تک‌قطبی، عدم توسل به زور

و خلع سلاح هسته‌ای کاملاً هماهنگ است. ایران و روسیه دارای منافع مشترک در منطقه آسیای مرکزی، قفقاز و دریای خزر بوده، خواستار برقراری صلح و ثبات می‌باشند. وی ضمن هماهنگی دانستن ایده گفتگوی تمدن‌های جناب آقای خاتمی با نظریه صلح جهانی روسیه، خواستار تدوین یک سند همه جانبه همکاری و حسن همجواری بین دو کشور شد.

جناب آقای صفری، سفیر جمهوری اسلامی ایران در مسکو در ادامه میزگرد ضمن اشاره تاریخی به تحولات روابط دو کشور و مقایسه سطح همکاری‌ها از زمان تشکیل اولین میزگرد تاکنون و ارائه آمار و ارقام برای نشان دادن تلاش‌های صورت گرفته در چند سال اخیر اظهار داشت: در گذشته به دلایل تاریخی، ایدئولوژیک و تبلیغاتی غرب روابط دو کشور در سطح بسیار پایینی قرار داشت؛ ولی اکنون با انجام برنامه‌ریزی و افزایش سطح تماس هیئت‌های عالی‌رتبه و یافتن منافع مشترک سطح همکاری‌ها بین دو کشور چند برابر افزایش یافته است. ایران در تنظیم روابط خود با روسیه دیدی راهبردی داشته و در صورت درک درست مسکو از شرایط ایران این جایگاه مستحکم‌تر خواهد شد. نشست‌هایی اینگونه و تشکیل بنیادها و نهادهایی مانند بنیاد پشتیبانی از همکاری دو کشور به تقویت بیشتر روابط کمک خواهد نمود.

خانم یازکوا نماینده وزارت نفت و انرژی با اشاره به وجود منابع عظیم نفت و گاز در دو کشور اظهار داشت: ایران و روسیه با اتخاذ سیاست مخالفت با مسیر باکو - جیحان برای انتقال منابع انرژی منطقه باید تلاش کنند مسیر ایران - روسیه را مطرح کنند. وی خواستار همکاری بیشتر دو کشور در مورد نوسانات قیمت نفت شد.

نماینده گاز پروم، ضمن بررسی دیدگاه‌های مشترک اقتصادی دو کشور اضافه نمود: ایران و روسیه در تبادل خدمات در شرایط مناسبی قرار ندارند. همکاری در زمینه بخش انرژی و سوخت از اهمیت زیادی برخوردار است. وی با اشاره به شرکت گاز پروم در پروژه پارس جنوبی تأکید نمود که اجرای عملی تعهدات طرف ایران برای ادامه فعالیت گاز پروم ضروری است. باید منطقه فعالیت گاز پروم، منطقه آزاد تجاری اعلام شود. وی خواستار ایجاد یک شرکت بازاریابی برای توسعه روابط اقتصادی دو کشور در حوزه انرژی شد، جناب آقای دکتر

سجادپور، مدیرکل دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی طی سخنانی تحت عنوان: روابط ایران و روسیه، تحولات جهانی و پدیده جهانی شدن اظهار داشت: روابط ایران و روسیه ابعاد گسترده منطقه‌ای و بین‌المللی دارد و این به دلیل عمده بودن وزن دو کشور در شکل دادن به مناسبات منطقه‌ای و جهانی می‌باشد. وی با بررسی پدیده جهانی شدن و تحولات ایجاد شده تأکید کرد که برای به حداقل رساندن تأثیرات منفی و حداکثر کردن تأثیرات مثبت آن باید همکاری فکری و پژوهشی بین اندیشمندان و مؤسسات علمی دو کشور افزایش یافته، روابط ایجابی دو طرف حالت ساختاری به خود بگیرد و آن قدر روابط در بعد مثبت و ایجابی ساختاری تر و محکم تر شود تا تحولات دور و نزدیک جهانی نتواند سازمان و شالوده آن را به هم بریزد.

سرتیپ کلیمنکو رئیس مرکز مطالعات راهبردی ستاد کل روسیه، در ادامه می‌زگرد اظهار داشت: تثبیت اوضاع منطقه تنها از طریق اقتصادی میسر است. آمریکا با سوء استفاده از مشکلات اقتصادی در منطقه، با تحریک مسائل قومی سعی می‌کند به اهداف خود برسد. خط لوله باکو - جیحان در راستای به حاشیه رانده شدن روسیه است. وی خواستار ایجاد کریدور شمال - جنوب و اجرای پروژه نوستراک از مسیر ایران برای رقابت با کریدور شرق به غرب که مورد حمایت غرب است شد. این مسیر از مسیرهای دیگر کوتاهتر و اقتصادی ترمی باشد.

آقای بوریس اف، معاون رئیس بنیاد همکاری ایران و روسیه، ضمن بیان اینکه هدف از ایجاد بنیاد توسعه بیشتر روابط دو کشور می‌باشد، اضافه نمود که از ایجاد یک مرکز اطلاعاتی - تحلیلی برای مقابله با تهاجمات علیه روابط دو کشور حمایت می‌کنیم. برای جلوگیری از تأثیرات منفی پدیده جهانی شدن، طراحی راه‌های مقابله با آن در سطح بین‌المللی ضروری است. وی خواستار تولید کارخانه‌های مشترک و فروش محصولات آن در بازار کشورهای اسلامی شد. آقای بوریس اف همچنین پیشنهاد کرد که میزگردهای تخصصی در مورد مسائلی چون محیط زیست و انرژی توسط بنیاد فوق بین کارشناسان دو کشور برگزار گردد.

خانم دکتر یازکووا، محقق فارغ‌التحصیل از مؤسسه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی طی سخنانی تحت عنوان راه‌های همکاری در شرایط فعلی بین‌المللی اظهار داشت: با توجه به آسیب‌پذیری مرزهای جنوبی روسیه، روسیه از داشتن همسایه‌ای آرام، باثبات و غیرخطرناک حمایت می‌کند. مسأله دفاع از حاکمیت و تداوم مرزهای دولتی در روند جهانی شدن برای دو کشور بسیار مهم است. لذا جهت ایجاد ممانعت از نفوذ کشورهای فرامنطقه‌ای روسیه خواهان گسترش مناسبات خود با ایران می‌باشد، روابط دو کشور باید نه براساس مسائل عاطفی، بلکه بر مبنای منافع ملی شکل بگیرد. دو کشور باید از ایجاد رویارویی و قطب‌بندی در منطقه اجتناب کنند و ایجاد محور شرق به غرب را علیه خود ندانند. وی خواستار همکاری علمی و تحقیقاتی بین محققان ایرانی، روس و آمریکایی و عمل براساس معیارهای بین‌المللی شد.

جلسه دوم

آقای اکبری، مشاور وزیر دفاع در مورد ملاحظات امنیتی و همکاری‌های مشترک ایران و روسیه اظهار داشت: با توجه به تحولات ایجاد شده در مفهوم امنیت و تلاش آمریکا برای توسعه و تثبیت هژمونی قدرت خود بر سرتاسر جهان، مهمترین عامل جلوگیری از توسعه‌طلبی این کشور منطقه‌گرایی و مشارکت منطقه‌ای ایران و روسیه است. وی سه رکن ایجاد زیرساخت امنیتی مناسب برای تعقیب منافع مشترک، تعریف مشترک از محیط امنیتی و عناصر تهدیدزا، استفاده از فرصت‌های موجود و فرصت‌سازی در محیط مشترک را لازمه دستیابی به اهداف مشترک دانست.

خانم دکتر مالیشوا، کارشناس ارشد مؤسسه اقتصاد جهانی آکادمی علوم روابط بین‌الملل، درخصوص نقش ایران و روسیه در تأمین امنیت آسیای مرکزی و قفقاز ضمن بررسی پیشنهادی مطرح شده در منطقه قفقاز برای ایجاد یک سیستم امنیتی اظهار داشت: مفهوم امنیت از نظر جمهوری آذربایجان شامل ایران و روسیه نمی‌گردد. لذا روسیه از پیشنهاد رئیس جمهور ارمنستان چون تمام کشورهای منطقه را دربر می‌گیرد، حمایت می‌کند. خانم مالیشوا اضافه نمود که دو کشور در مورد مسیرهای خطوط لوله، حفظ محیط زیست دریای

خزر، ایجاد ثبات در منطقه و مخالفت با گرایش‌های ملی‌گرایانه و تحکیم مشروعیت رژیم‌های حاکم بر منطقه، دارای منافع مشترکی می‌باشند. وی در عین حال تأکید کرد که تهران و مسکو براساس منافع ملی خود عمل می‌کنند و طبیعی است که در برخی زمینه‌ها دارای اختلاف‌نظر باشند.

آقای دکتر رضا، استاد دانشگاه در مورد تاریخ و روابط فرهنگی دو کشور اظهار داشت: مردم روسیه از دیدگاه و ساختار روانی شرقی برخوردار هستند. بین مذهب ارتدوکس و شیعه شباهت‌های زیادی وجود دارد. سرنوشت تاریخی دو ملت از مشابهت زیادی برخوردار است. نزدیکی خواسته یا ناخواسته ایران و روسیه، در طول تاریخ برای هر دو کشور آثاری مثبت و مفید و گاهی تلخ و منفی برجای نهاده است. اکنون اوضاع و احوال اجتماعی و سیاسی جهان دو کشور را به نزدیکی بیشتر فرا می‌خواند. لذا نباید منافع روزمره و کوتاه مدت بر مصالح عمومی و درازمدت میان دو کشور چیره شود. باید با پیروی از اصل مفاهمه به حل صحیح مسایل پرداخت. برخورد انفعالی هرگز دو کشور رادر مسیر دلخواه قرار نخواهد داد.

پروفسور پتروف درخصوص منافع ایران و روسیه در منطقه خزر اظهار داشت: منافع و سیاست روسیه در منطقه متحول شده و برخلاف گذشته سیاست این کشور یکپارچه‌تر شده است. روسیه خواهان برقراری ثبات در منطقه می‌باشد و لازمه ایجاد ثبات، بهبود وضعیت اقتصادی کشورهای منطقه است. وی خواستار همکاری دو کشور برای جلوگیری از بعضی روندهای غیرسازنده در منطقه شد. ولی این همکاری نباید موجب ایجاد رویارویی در منطقه گردد. آقای پتروف در مورد مسیرهای انتقال منابع انرژی اضافه نمود که هنوز خط نوروسیپسک مطرح می‌باشد و می‌توان ظرفیت آن را برای انتقال ۴۰ میلیون تن نفت افزایش داد. در مورد رژیم حقوقی دریای خزر بین ایران و روسیه اختلاف‌نظر وجود دارد و موافقت روسیه با تقسیم دریای خزر به بخش ملی، براساس واقعیات موجود می‌باشد.

آقای امونوف در مورد همکاری ایران و روسیه در افغانستان یادآور شد، در دو دوره تاجیک‌ها قدرت را در این کشور در دست گرفتند و در هر دو دوره با افغانستان با خطر تجزیه روبرو شد.

تاجیک‌ها در جذب دیگر قومیت‌ها موفق نیستند. اکنون پشتوها حدود ۹۰ درصد خاک این کشور را در اختیار دارند و احمدشاه مسعود خواهان حق خودمختاری در چارچوب دولت افغانستان می‌باشد، و روسیه از او حمایت می‌کند. آقای امونوف در ادامه تأکید کرد که سیاست روسیه به دلیل حمایت طالبان از اسلام افراطی در شمال قفقاز غیرقابل تغییر است؛ اما جمهوری اسلامی ایران با ارسال یک هیأت به افغانستان و تصمیم به افتتاح کنسولگری در این کشور، به طور غیررسمی طالبان را به رسمیت شناخته است. لذا ممکن است مواضع دو کشور تا حدودی در این مورد اختلاف پیدا نماید.

چهارشنبه ۲۷/۸/۷۸ - جلسه سوم

آقای رضایانه، معاون مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز در مورد روابط دو جانبه ایران و روسیه در ۱۰ سال گذشته سخن گفت و عوامل تحول در روابط دو جانبه ایران و روسیه را در سطح‌های دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی برشمرد.

آقای ویشیناکوف، نماینده دومای روسیه ضمن بیان تحولات ایجاد شده در دوما افزود که در ترکیب کمیته‌های دوما و ریاست آن تحولاتی ایجاد شده که به منافع ملی روسیه اهمیت بیشتری داده و دارای تفکر دولتی می‌باشند. سیاست روسیه در دوره پوتین بیشتر جهت اوراسیایی به خود گرفته است. هدف کمیته روابط بین‌الملل در دوما تدوین اسناد حقوقی برای گسترش فعالیت‌های بنیاد همکاری ایران و روسیه و جذب نمایندگان شرکت‌های مالی در آن می‌باشد. روسیه باید از تجربه ایران در زمینه تجارت خارجی استفاده نماید. فقدان انحصار دولتی در عرصه تجارت خارجی باعث شده که کارفرمایان روسی در ایران از رقابت کمتری در مقابل رقبای غربی خود برخوردار باشند. لازم است در این زمینه یک رشته اصول واحد در دو کشور تدوین شود.

آقای تسوکانوف از آکادمی شرق‌شناسی روسیه ضمن ابراز تأسف از پایین بودن حجم تجارت بین دو کشور اظهار داشت که مشکلات ساده و جزئی نباید مانع از توسعه روابط دو کشور گردد. مشکل اصلی عدم ایجاد یک سیستم مشترک بانکی بین دو کشور است که

امیدواریم با دیدار رؤسای بانک‌های مرکز ایران و روسیه این مشکل حل شود. اتاق بازرگانی دو کشور به طور انفرادی فعالیت می‌کند که با کمک از بنیاد همکاری دو کشور می‌توان آن‌ها را به همکاری بیشتر ترغیب کرد. یکی از مشکلات توسعه روابط اقتصادی بین ایران و روسیه این است که ایران تجارت خود را براساس اعتبارات مالی انجام می‌دهد. شرکت‌های روسی برای این امر آمادگی ندارند؛ لذا لازم است در این زمینه گفتگوی بیشتری انجام گرفته و یک پروتکل همکاری اقتصادی درازمدت منعقد شود.

جلسه چهارم

ابتدا نماینده مرکز مواد غذایی روسیه ضمن بیان فعالیت‌های آن اظهار داشت که یکی از اقدامات مهم آن برگزاری نمایشگاه‌های کالاهای مصرفی کشورهای خارجی در مسکو و چند شهر دیگر است. این مرکز مجهز به سیستم اطلاع‌رسانی تحت پوشش رسانه‌های گروهی است. در سال گذشته حدود ۲۵ نمایشگاه خارجی در مسکو برگزار شد. وی تأکید کرد که ما آمادگی داریم در هر زمانی که طرف ایرانی مایل باشد در اینجا نمایشگاه کالاهای ایرانی را برگزار نماییم.

آقای باریسف در ادامه جلسه جهت توسعه روابط اقتصادی دو جانبه پیشنهاد کرد مکانیسم‌های جدید همکاری بین دو کشور معمول شود، تماس‌های غیررسمی مقامات بازرگانی، تبادل اطلاعات اقتصادی افزایش یافته، مرکز اطلاعات و مشاوره ایجاد گردد. یکی از مشکلات عمده در این راستا، مشکلات مالی می‌باشد؛ روسیه آمادگی دارد در مناطق آزاد تجاری ایران شعبه بانکی ایجاد نماید. وی یکی از اهداف بنیاد همکاری ایران و روسیه را تبادل اطلاعات، ایجاد بانک مشترک، ایجاد مراکز فروش کالا و توسعه روابط بخش خصوصی دو کشور دانست.

آقای واروسنسکی، نماینده شرکت بیزنس بیروم در مورد همکاری دو کشور در بخش نیروگاه‌های حرارتی بیان داشت که ایران می‌تواند از تجربه تونل انتقال گاز روسیه در طرح پارس جنوبی استفاده نماید. کارخانجات تولید نیروگاه‌های حرارتی روسیه دارای

گواهینامه‌های معتبر بین‌المللی بوده از توانایی زیادی در مقابل شرکت‌های غربی برخوردارند. هزینه ساخت نیروگاه‌های حرارتی روسیه ۳۰ درصد کمتر از قیمت‌های بین‌المللی می‌باشد. پیشنهاد من این است که یکی از این نیروگاه‌ها را با ظرفیت ۱۰۰۰ مگاواتی در قسم احداث نماییم. احداث آن می‌تواند تحت نظارت بنیاد قرار گیرد.

جناب آقای سجادپور در پایان با جمع‌بندی بحث‌های مطرح شده در میزگرد یادآور شد که سه دستاورد در این میزگرد قابل ذکر است. اول، دستاوردهای فکری است. روابط دو کشور بسیار متنوع و پیچیده بوده، شامل مسائل مختلف در سطح دو جانبه، منطقه‌ای و جهانی می‌گردد. برای تبدیل امکانات بالقوه به توانمندی‌های بالفعل باید تلاش و گفتگوی بیشتری انجام گیرد و بین ابعاد مختلف روابط تعادل ایجاد شود.

دستاورد دوم، دستاورد عملی است. در این زمینه دو کشور با مشکلاتی مواجه هستند. عرصه فعالیت اقتصادی بسیار پایین است و باید کار بیشتری صورت گیرد. سومین دستاورد، انسانی است. تحکیم و توسعه روابط دو کشور نیاز به برداشتن گام‌های کوچک اما محکم و استوار دارد. باید سعی کنیم ضمن بررسی دستاوردها و پیشنهادات، آنها را تبدیل به استراتژی کرده، به اطلاع مقامات مسئول برسانیم.

آقای نامکین نیز از طرف روسیه در خاتمه طی سخنانی اظهار داشت: ایجاد تعادل در روابط دو کشور بسیار مهم است. ایران و روسیه دارای اشتراکات فرهنگی زیادی هستند. در مسیحیت شرقی اشتراکات زیادی با مذهب تشیع وجود دارد. هر دو کشور متعلق به تمدن هند-اروپایی هستند. اما با وجود نزدیکی ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی بخوبی از فرصت‌ها استفاده نمی‌شود. ما با بدقولی و عدم اجرای تعهدات مواجه هستیم. بنابراین از طرف ایرانی بخواهیم بیشتر عمل کند و کمتر حرف بزند. در این میزگرد محافل و نخبگان فکری از مناطق مختلف روسیه شرکت داشتند سازمان‌ها و شرکت‌های مختلف به طور فعال شرکت کردند. حمایت وزرای امور خارجه و بخش خصوصی از میزگرد بیشتر از گذشته بود.